

Gremstvo i uprava
LJUBLJANA. Erjavčeva 4a
ZAGREB, Masarykova 28a.
Telefon 67-80

Dr. Čermelj Lavo
Dvorakova 6/II
LJUBLJANA

GLAVNA ŽAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ISTRA

JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

PRISILNO IZVLAŠTENJE

Već smo na ovom mjestu više puta pisali o sistematskom oduzimanju zemlje našim seljacima u Julijskoj Krajini. Pisali smo i o osnivanju društva za otkupljivanje naših posjeda i za koloniziranje Talijana sa svrhom da se Julijska Krajina čim prije italijanizira. To društvo »Ente di rinascita agraria per le Tre Venezie« je i do sada bilo dosta aktivno, ali od sada unapred čini se da je to društvo dobilo i moć zakona u svrhu izvlaštenja našeg seljaka. U službenom listu »Gazzetta Ufficiale« od 17 februara o. g. izašla je uredba (decreto-legge) od 7 januara o. g. pod naslovom »Disposizioni sul funzionamento dell' Ente di rinascita agraria per le Tre Venezie«. Član prvi toga dekreta glasi:

»Ente di rinascita agraria per le Tre Venezie« može tražiti da predju u njezino vlasništvo nekretnine pripadale bilo koome kada su sposobne da se upotrebe u svrhe koje vode Ente u skladu sa njegovim statutom odobrenim kraljevskim dekretom od 14. augusta 1931. broj 1188.«

Taj statut, u kojem je iznesena svrha tog društva, nije bio nikada objavljen, već je bio samo registriran u »Gazzetta Ufficiale«.

A i još jedan dekret — prvi o tom društvu — koji datira iz 1921. (8. septembra broj 1343) nije bio nikada objavljen, već je i on samo registriran. Ta dva tako-zvana tajna zakona nije, eto, objavila talijanska vlada, ni ona Giolittijeva ni ova Mussolinijeva. Nije ih objavila zato što se u tim zakonima iznosi cili tog društva, a taj cilj glasi: naseljavanje talijanskih seljaka-kolonista na zemlji hrvatskog i slovenskog seljaka u Julijskoj Krajini.

Taj plan je, dakle, niknuo još prije fašizma. U ono doba kada je bila aktuelna izmjena stanovništva. Onda kada su Grčka i Turska zamijenile stanovništvo iza grčko-turskog rata i kada je masa Grka iz Male Azije preseljena u Makedoniju, a velik broj Turaka iz Grčke u Tursku. Tako je i u Julijskoj Krajini 1921. god. jedan viši činovnik ministarstva iz Rima ispitivao na terenu mogućnost naseljavanja Talijana u masama u Julijsku Krajinu. Čini se da je postojao projekt da se napravi sporazum sa Jugoslavijom po kojemu bi Italija otkupila uz povoljnu cijenu imanja naših seljaka u Julijskoj Krajini, a te se seljake bi preuzeila Jugoslavija i naselila ih u sjevernim krajevima države — naročito u Vojvodini.

Po tom planu bi Julijska Krajina bila već pred petnaestak godina postala i etnički talijanska, te bi se strateške granice poklapale s nacionalnim, što je težnja svih država, a naročito onih koje se spremaju na daljnje skokove, kao što se to slikovito D' Annunzio ovih dana izrazio o fašističkoj Italiji.

Međutim je fašizam bio stavljen u prvi plan direktnu assimilaciju preko škola, društava, vojske, knjiga itd., a taj ekonomski plan je bio stupio u pozadinu. »Ente di rinascita« nije imao ni dovoljno kredita ni dovoljne zakonske moći da to provede. Kredit od 100 milijuna lira, kojega je vlastila stavila tom društvu na raspolaganje 1933. god. nije bio dovoljan i društvo nije moglo da pokaže neke veće rezultate, jer ono nekoliko desetina naših imanja (među njima i rodna kuća biskupa Mahnića) koje je prešlo u posjed tog društva nije iznosilo neki veći postotak u omjeru prema svim našim seljacima u Julijskoj Krajini.

Sada se situacija iz temelja mijenja.

Još nešto: član drugi govori i o zemlji onih koji ne stanuju u Italiji. Tima će se zemlja uzeti ovim postupkom. Ente obavestiti općinu u kojoj se posjed nalazi da želi da ga uzme. Obavijest o tome štampa se i u službenom listu. Obavijest stoji kroz petnaest dana na oglašnoj općinskoj ploči. U roku od 45 dana od oglašivanja u slu-

MADJARSKI LIST „SZABADSAG“ V ROMUNIJI

ONAŠEM NARODU POD ITALIJO

Narodne manjštine v demokratskih in v fašističnih državah

V madžarskem listu »Szabadság« ki izhaja v Oradei v Romuniji je izšel 30. I. ta le članek o našem narodu pod Italijo. V članku se prikazuje angleška knjiga dr. Lava Cermelja in pri tem urednik »Szabadság« tretira položaj naših manjšin v demokratskih in fašističnih državah.

Med najnovejšimi plodovi manjšinskega slovstva je brez dvoma eno izmed najzanimivejših in obenem najpretresljivejših čtivo, ki ga je v teh mesecih izdala jugoslovanska Liga za Društvo narodov z naslovom »Life-and-death struggle of a national minority« (Boj za življenje in smrt narodne manjštine). Pisec knjige je dr. Lavo Čermelj, ljubljanski slovenski pisatelj in politik. To je široko zasnovano delo, obsega okoli 300 strani in opisuje tragedijo slovenske manjštine, ki živi v fašistični Italiji.

Delo se varuje vsakega propagandističnega pretiravanja, noben senzacionalen izbruh ne prodira izmed vrst: v namenoma nepriostrenom in brezvremenem stilu nas vodi preko ledeno-mrzlega morja podatkov po valovih slovenskega manjšinskega življenja. Toda ti ledeni podatki, številke, citati in naštevanja pretresejo vsakega bralca, v katerem še živi humano čuvstvo, kateri ve sočustvuje presoditi, kaj pomeni, če hočejo kateri narod iztrebiti ali preoblikovati, izmenjati njegovo dušo in bi ga radi napraviti na nekaj drugega kakor za to, za kar je rojen in za kar je določen.

Zgodovina, ki hrumi iz te knjige za nas, ni čisto nova, kajti po vojni se je oblikovalo manjšinsko življenje skoro v vsaki državi po istem vzorcu. Še bijejo velike oblube na naša ušesa z ustnicami italijanskih državnikov, s tradicijami svobodoljubnega italijanskega naroda tolajži Slovence in Nemce, ki so prišli v novo domovino. Toda že demokratična Italija se je postopoma izneverjala temu svobodoljubju in je začela z ropanjem gospodarskih in kulturnih pravic obeh manjšinskih narodov, kar je potem fašistična diktatura z naglimi koraki nadaljevala. Ta knjiga je lahko v pouk posebno onim, ki mislijo ali hočejo združiti vero, da je diktatura, fa-

šistični red, sindikalistična oziroma korporacijska zgradba države za manjštine mnogo ugodnejša kakor parlamentarna demokracija. Res da nudi v korist pridigarjem diktature mnogo argumentov spaka demokracije, ki jo najdemo žal tudi v mnogih navidezno demokratičnih državah, toda če čitamo tako knjigo, kakor je ta široko zasnovana angleški spisana zbirka pridatkov o bojih manjšin fašistične Italije in kakor točno pravi naslov knjige: iz boja na življenje in smrt narodne manjštine, potem moramo reči, da nam nudijo jezovi demokratičnega državnega reda več obrambe in rešilnih sicer kakor katerakoli diktatura, kajti vsaj to, kar ostane kot negativum, je še vedno dragocenje kakor resnični in pozitivni udarec in pritisk diktature. To razumen tak, da je tudi to dobiček v navidezno demokratični dobi, česar ni treba storiti, če nam že stoji na potu toliko prepovedi v tem, kar bi radi storili. Če čitam v tem delu vsa ta mnoga nasilja, ki jih nalaga italijanski režim Slovencem s tem, da morajo vstopiti v fašistične organizacije, da morajo biti njihovi otroci ballie, da se mora njihova mladina spremeniti v »janjičare«, ki naj slepo izvršujejo povelja tudi proti lastni narodni manjšini, potem so še vedno v prednosti one manjštine, ki sicer zaradi mnogih ovrir in prepovedi ne morejo izživljati lastnega življenja, pa zoper tudi niso prisiljene popolnoma živjeti življenje drugih.

Italijanski korporacijski sistem opravičuje, da ostanejo narodne manjštine v tem korporacijskem svetu popolnoma izven javnega življenja. Slovenci ne morejo pronikniti v nobeno ustanovo in tako nimajo nobenega mesta v fašističnem parlamentu ali v lokalni samoupravi, kakor ne pridejo do besede v interesnih zastopstvih samih. To je svet popolne prepuščenosti in oropanosti. In

koliko naprav prepoznamo, katere so z navidezno demokracijo bahajoče se države od tam povzele in kopirale. Jasno je, da to niso grehi demokracije, temveč širjenje fašističnega mišljenja, ki je ponaredilo naravne in politične okvirje in temelje svobodnega manjšinskega uveljavljanja ter uničilo v zavesti voditeljev drugih držav čut odgovornosti pred svetom. Od izključitve in ekzistencije vse do pojaljanja nagrobnih kamnov najdemo v tej knjigi dokumentarno in statistično podano vse, s čimer hočejo izbrisati manjšino iz sedanje blaginje in odrešitve v bodočnosti. Pretiravanja diktatorskih nacionalističnih, samooboževanja, nacionalistično dokazivanje nezadovoljnosti večinskega naroda, pohlepne možnosti uveljavljanja, bogatjenja in delanja kariere na račun narodne skupine brez zaščite, cene in dobičkanosno hujskanje narodnega ponosa: vse to nam udarja nasproti v strašni veličini iz vsakega poglavja te knjige.

Kako daleč more iti nacionalistična domišljavost in bohotni napuh, obenem pa preziranje narodne zavesti drugega naroda, za to najdemo v tej knjigi sto primerov. Samo enega hočem na kratko pripovedovati. Neki tržaški zasebni urednik je hotel dati svojemu novorenemu sinu slovensko krstno ime, voda matrike pa je zavrnil ta zapis in je svojevoljno dal otroku italijansko ime. Oče se je obrnil na sodišče, ki pa je v vsem odobrilo nestrpnost italijanizirajočega organa. Tržaško sodišče je med drugim tako utemeljilo svojo sodbo: »Ta trdovratnost, s katero vztraja oče proti temu, da bi dal svojemu sinu italijansko ime v današnjem zgodovinskem trenutku, ko mora biti vsakdo ponosen na to, da se v svojem mišljenju in prav tako tudi v svoji zunanjih pojavi lahko priznava za Italijana, torej tudi v svojem jeziku, ki je Dantejev jezik — vse to vzbuja upravičen sum, da se za vsem tem skrivajo dobro ali slabo zakriti stranski cilji.« Očetovska pravica ne more segati tako daleč, da bi vodila do odpora, motila javni red ali žalila narodno zavest. To je živel v duši vodje matrike, ko je kot zvest tolmač zakaona in zastopnik italijanskega čustvenega odklonil vpis slovenskega krstnega imena.«

Če bi še tako iskali, ne bi mogli najti v manjšinski literaturi klasičnejšega vzgleda za nacionalistični napuh in državno vsemogočnost, za istovetenje državnega pojma in pojma vladajočega naroda, kakor je ta razsodba, ki zavede svojemu manjšinskomu podniku, da mora biti ponosen na Dantejev jezik, ko pa ima ta slovenski človek svoje narodne pesnike in svoj tisočletni slovenski jezik, ki takoj sumi upor v tem, da hoče kdo vsaj v rodbini uživati svoje narodno življenje in ki je sposoben odkriti motenje javnega reda v neznanem dajanju imena.

Čitanje te žalostne knjige ni samo za manjšinskega človeka bolečina, temveč brez dvoma za vsakega, ki še ima čut za človeške pravice, ki si drugače predstavlja usodo narodov kakor v tlačenju in prisilnem redu, ki še vedno noče verjeti v dokončno propast velikih obljub, izjav in obveznosti.

Nander Hegedüs

ALARM NJEMAČKE ŠTAMPE RADI ZAKONA O IZVLAŠTENJU NJEMAČKIH I NAŠIH SELJAKA POD ITALIJOM

Njemački list »Volks-Zeitung« iz Innsbrucka od 27. februara o. g. donosi prikaz novoga zakona o izvlaštenju seljaka u Julijskoj Krajini i Južnom Tirolu pod naslovom: Pripravlja se novi grabežni potec protiv Južnotirolaca. Taj list piše:

Najveće poteškoće kod raznarodjivanja pružaju fašistima u Južnom Tirolu seljaci. Radnike i namještenike moglo se pritiskom na njihove poslodavce litišti egzistencije; državne činovnike premještao se u stare talijanske pokrajine, a seljake se može mučiti jedino porozima i svim mogućim šikanacijama, jer nije bilo ni jednog zakona koji bi davalo mogućnosti da ih se istjera iz njihove kuće i kučišta. Sada je pala jedna od posljednjih prepreka fašističkoj samovolji i njihov bijes protiv seljaka može da se udovolji u svim pravcima.

Talijanski službeni list »Gazzetta Ufficiale« od 17. februara o. g. objelodanjuje zakonsku naredbu potpisano od talijanskog kralja i abesijskog cara i još tri druga ministra, koja ima da twori zakonitu podlogu za otimanje njemačkog dobra i njemačkog zemljišta. Navrski da je pri toj otimačini predvi-

djena otsteta, ali ko pozna fašističku praksu u Južnom Tirolu, znaže kako se ova otsteta daje. Poznamo dobro fašističku gospodarstvu kakovu su otstetu dali prigodom stvaranja industrijske zone kod Bozena za kulturna zemljišta visoke vrijednosti. Isplata je uslijedila djelomično in državnim papirima problematične vrijednosti. I to se sve dogodilo u znaku prijateljstva s Bečom i Berlinom. Nikakovo čudo ako takovo prijateljstvo ne nalazi kod austrijskog naroda nikakova odziva. (Citrira decreto-legge iz »Gazzetta Ufficiale«).

Citrirani dekret vrijedi za Tri Venezie, dakle za predjele sa narodnim manjinama. Usprkos svakog prijateljstva koje može biti potrebno iz političkih razloga, nikto nas ne može sprječiti da ne upozorimo javnost na ovaj novi pokušaj odnarodjivanja i upropaštanja.

benom listu, svak može da iznese svoja prava na to zemljište ili da postavi zahtjev za otstetu. Iza tog roka Ministarstvo poljoprivrede postupa po tim zahtjevima i određuje otstetu, a u roku od 120 dana (član 3) od objavljuvanja zahtjeva za eksproprijaciju, ministarstvo ispostavlja dekret. Prema tome u roku od 4 mjeseca Ente postaje vlasnikom zemlje.

Ta alineja člana 2 o zemljištu onih kojih ne stanuju u Italiji, odnosi se prvenstveno i skoro isključivo na emigrante — t. i. na nas i Nijemce koji imaju posjed u Italiji ili koji će ga naslijediti.

I ostali su članovi te zakonske uredbe jasni. Tako na pr. čl. 9 govori o tome kako Ente može uzeti zemljište u najam bez obzira na eventualne konkurenте, a članom 13 se oprašta to društvo od taksa i nameta.

Sve posljedice se ne mogu još sagledati. Trebat će vidjeti uspjeh u praksi na terenu. Ali jedno je van svake diskusije: fašistička Italija je uprla sve sile da seljaka u Julijskoj Krajini izbaci s njegove zemlje. A to znači skoro cijeli naš narod.

Ako se ima u vidu i posljednji 5 postotni prisilni zajam na nekretnine sa 3 i po promile novim oorezom; ako se ne zaboravi da je u Julijskoj Krajini naš seljak mal posjednik i da se, po izjavama puliskog prefekta Cimoronia, u Istri plaća tri puta više zemljarine nego u ostalim talijanskim provincijama; ako se k tome pribroji i općenitu kruz i pad cijena seljačkim proizvodima, tada se može samo po tome zaključiti da je stanje našeg naroda u Julijskoj Krajini očajno. Tom očajnom gospodarskom položaju pribrojimo Ente di rinascita agra-

ria, i tada imamo sliku našega sela pod Italijom.

A selo — to je naš narod dolje. Naše selo u Julijskoj Krajini, to su naše rodne kuće, polja i vrtovi naših očeva i braće. Naše selo je naš jezik, naša pjesma i naša molitva. Zemlja je onaj granitni temelj u kojem je usadjen naš narod pod Italijom. Ako mu ispodrinu taj granit, našeg sela će nestati. A s nestankom našeg sela pod Italijom, nestat će i našeg naroda. Jer korjenje će ostati bez sokova i stablo će se osušiti.

Hoće li to biti do deset, dvadeset ili pedeset godina to je teško progrediti. Ali ako prilike u svijetu budu kao danas, ta propast nas čeka. Jedino neki veći dogadjaji mogu da izmijene taj neumitni tok našeg propadanja. — (t. p.)

NAŠA EMIGRACIJA

Donosimo i ovaj članak iz redova vanskih saradnika našega lista. Članak u prošlom broju pod istim naslovom potaknuo je, eto, diskusiju o tom pitanju, pa ne bi bilo na odmet kada bi se javio još koji čitatelj s istom temom. Podvlačimo da će članci pod tim naslovom i na ovom mjestu biti izraz mišljenja pojedincata. To mišljenje pojedinih emigranata ne mora biti i mišljenje Saveza i redakcije lista, pa molimo i one koji se eventualno ne bi slagali s pojedinim izlaganjima na ovom mjestu, da pošalju svoje članke u kojima bi iznijeli svoje pogledne na to. Pri koncu molimo saradnike da stvari tretiraju objektivno, i da se klone eventualnih ličnih raspravljanja i napadaja, jer lično napadaje nećemo iz principa uvrštavati. —

U posljednji čas smo primili i jedan slovenski članak o toj temi, pa ćemo ga donijeti u sljedećem broju.

Uredništvo.

Nas je cilj: očuvati našoj narodnosti našu teritoriju, s kojim je ona organski srasla i, dosljedno tome, omogućiti na toj zemlji našem narodu prirodni razvoj i nesmetani napredak u svakom pogledu.

Nas cilj je ujedno i temelj naše ideologije. Njime je određen naš stav prema fašizmu, antifašizmu, crkvi, Abesiniji, Jugoslaviji i t. d. I naše organizacije postavljaju u svoje temelje gornji cilj, jer se kod njih članstvo vezuje narodnošću i zavičajem.

Svima nama jasno je, da onaj nasilni režim, koji se sistematski provodi proti našemu narodu, ide za tim, da mu za uvijek otme njegovu zemlju. Čak oštRNA i nemilosrdnost postupka jasno govore, da granica, koja je godine 1918 pomaknuta sa Šoće na Rječinu, nije definitivna. Isto tako smo svjesni, da je ovaj rad fašizma u Julijskoj Krajini u oštroy opreci sa historijskim naseljivanjem, geografskim zaledjem i vjekovnim nacionalnim vezama.

U diskusiji, koja se je povela o našoj emigraciji, postavljala se pitanje, da li njen rad odgovara postavljenoj svrsi i da li negira spremno i shodno na za nas važne prilike i sudobnosne dogodaje. U kratko, kakav je odnos naše organizacije prema položaju našeg naroda pod Italijom.

Ovdje pominjamo na organizovanu emigraciju, te puštanju po strani ispravan stav lista »Istra« i korisne napore pojedincata. Ovi napori pojedincata boluju od usamljenosti i nisu podupruti saradnjom jačeg broja aktivenih emigrantskih radnika, jer nemamo načinost organizacija, koje su se posvetile isključivo političkom radu.

Naša današnja društva u većim emigrantiskim centrima ponikla su u vrijeme boljih političkih prilika, dok je naš narod imao svoje pretstavnike na terenu. Ta su se društva osnivala pod nazivom polporno-prosvjetnim i preuzele su u izvršavanje s već zadatke, koji se odnose na naše pitanje. Iz šlavljivih razloga, koji se neposredno nameću svakom radniku u takvom društvu, dobio je prevagu rad oko potpomaganja i ubrinjavajući nadolazećih emigranata i svojih srodašnih članova. Rad na političkom polju ne vrati se sistematski i postaje sporednim. Potporački rad troši sve energije i sva sredstva naših društava. Taj rad unosi u naša društva svoj specijalni, potporački duh, duh reprezentativnosti, prilagodjivanja prilikama i ljetnih sporova. Ako nam je rad oko potpomaganja neophodan, neophodniji nam je t. zv. politički rad. Zalosno je, da je istom nedavno osnovano prvo emigrantsko društvo koje ima prvenstveno politički karakter, dok se naši veći centri nisu do sada pomakli.

Potpomaganje takodjer spada u krug političkog rada, kad se pruža pomoć (moralna i materijalna) samo i jedino svijestnim emigrantima, isključivši za uvijek one, koji se sjeti društva samo onda, kad su u nuždi. Isto tako treba onemogućiti one naši poretki iz Istre i t. d., koji posmatraju godinama sa strane ludje napore, da se iznenada pojave, kad misle da treba nešto pružiti.

I u našim redovima potrebno je odabiranje i čišćenje radi stvaranja jednog duha i kompaktnog rada. Ovakve organizacije vezati će nas nerazdruživo sa našom zemljom i interesima našega naroda, pa dogadjaji, koji će slijediti, neće nas zateći 100 posto nepriravne. — MIKO

—:-

U OBRANI ČASTI UBOLA NOŽEM DOSELJENOGA

TALIJANA

Vodice, marta 1937. U našem selu se doselio napolitanac Romano Natale. On je postao čuvar vodovoda. Taj doseljeni Talijan je napadao uvek na naše ljudi, a naročito na žene i djevojke. Više puta su ga žene izbatinale, ali on je, misleći da je u Abesiniji, nastavljao s tim napadajima dok nije dobio svoje. Tako je neki dan počeo napastovati i napadati našu djevojku Ribarić Jelicu, a ona kada je vidjela da je u opasnosti, zarunula je nož u trbuš vrućekravnog Talijana. Talijan je morao biti hitno prevezan u bolnicu, a vlasti su djevojku pustile u miru, jedino su je karabinjeri saslušali, jer su vidjeli da je bila u pravu.

Na mjesto tog Napolitanca postavili su sada za čuvara vodovoda Poropat Josipa. Narod je odahnuo od kada je otstranjen Napolitanac.

PRISILNO PET POSTOTNO POSOJILLO V ITALIJI

KDO MORA PLAĆATI POSOJILLO? — KOLIKO POSOJILA PLAĆA VSAK LASTNIK? — IZVANREDNI 3½% DAVEK NA NEPREMIČNINE — PREDUJMI — EDNOKRATNO ODPLAĆILO POSOJILA

Prisilna posojila so denarne obvezne, ki jih morajo prevzeti vsi državljanji neke države. Ta so bila znana že v 13 stoletju v Genovi in drugih državah Italije. Tam so bila dobro vpeljana. Drugod je bil vladar navezan na posojila, katera je moral najeti pri privatnih bankirjih, ki so — razven da so bili židi — bili tudi oderuhi t. j. so zahtevali za posojilo oderuške obresti. Posojilo je najel navadno knez ali vladar in ako je prišlo do bankrota se je izvršil isti v premoženje vladarja. Od 15 stoletja začenja javni kredit. Deželni stanovi so jemali posojila. Vladar ni jamčil za dolgove svojega prednika. Od 18 stoletja poznamo le državna ali narodna posojila, ki so bila najeta od dotednih držav. Napoleon je bil protivnik državnih posojil, ker po njegovem mnenju je krivično, da je obdavčeno že v naprej bodoče pokolenje — otroci bodočnosti. Od 19—20 stoletja imamo dobro produktivnih državnih posojil. Do katere meje se lahko zadolži država? Do $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, prihoda čistega narodnega premoženja se lahko iztirjuje davki, so mislili stari ekonomisti. To je sicer težko reči, da je pravilno. Tudi Adam Smith, slavni ekonomist je bil nasprotnik državnim posojilom, je pa vzlic temu bil mnenja, da je notranje posojilo, t. j. posojilo najeto v državi bolje kot inozemsko posojilo. Tudi slavni nemški filozof Kant je bil nasprotnik državnega zadolževanja dočim na drugi strani imamo vse polnogovornikov državnih posojil. Posledica tega državnega zadolževanja so bili državni bankroti. Tudi teh bankrotov se je ljudstvo navadilo. Državna posojila so bila pravzaprav po njihovi pravni strukturi obveznosti svoje vrste, narodne obveznosti — od tod jih še danes nazivamo nacionalno posojilo.

Nekatere države niso mogle dobiti posojil v inozemstvu in so se zadolžile v notranjosti, tako so nastala notranja državna posojila. Povod da niso mogle dobiti zunaj posojila je bil razven drugega, glasom razsodbe pariškega vrhovnega sodišča iz leta 1825 izrek tedanjih sodišč, da suverena država ne more biti tožena pred inozemskimi sodišči. Pariška kasacija (najviša sodnija) je 21. 1. 1849 šla še dalje in je za pravo spoznala, da država kot sodnik in stranka v isti osebi ne more biti tožena. Angleški sodniki so bili istega mnenja, nemški nasprotnega. Posledica takih naziranj je bila, da nikdo ni hotel več tem državam kreditirati. Inozemski upniki so postali oprezni in ako so posojevali, so to napravili pod gotovimi garancijami ali so si izgovorili finančno kontrolo nad dotedno državo. Razsodišča so imela odločevati o sporih v svrhu zaščite inozemskih upnikov. Najvišjo zaščito je prožila carinska vojna. Z visokimi carinami so se borile države proti državam, ki niso izpolnile svojih obveznosti. Finančna kontrola je obstajala v nadzorstvu finančne uprave dotedne države (Grčija 1897, Egipt 1876, Turčija 1876). Da so lažje ščitili svoje interese, ustanovljali so družbe imetnikov inozemskih vrednostnih papirjev. Leta 1907 je bilo ustanovljeno v Haagu mednarodno razsodišče za takovrstne spore, ki še danes posluje. Toliko v kratkem malo zgodovine.

Italija sledi svojim prednik iz 13 stoletja je s kr. odlokom zakonom od 5. oktobra 1936 št. 1743 dovolila, da se izda 5 postotno povračljivo posojilo, ki se amortizira (ugasne) v 25 letih od 1. I. 1938 začenši z vsakoletnim izzrebanjem.

Radi tihotapstva in oborožanega upora

OBSOJENI SKUPNO NA 85 LET JEĆE

Trst, marca 1937. (Agis). Dne 1. februarja t. l. se je vršil v Trstu velik proces proti sedmim tihotapcem, ki so se poleg tega uprli obmejni straži z oružjem. Na zatočni klopi so sedeli slediči: Karel Knafelc (30 let star), Silvester Urban (43), Ivan Martinčič (31), Ivan Mulc (19), Franc Švigelj (24), Jo-

sip Kukec (37) in Ivan Kukec (35). Imenovani so bili obdolženi, da so vtihotapili v državo 20 konj. Kazen, ki jo je izreklo sodišče nad obdolženci, je bila naravnost eksemplarična. Prvi štirje so dobili po 18 let zapora, Švigelj 9 let in 8 mesecev, Josip Kukec 3 leta in 3.000 lir kazni, Ivan Kukec pa 1 leto.

NAŠE MLADIĆE ŠALJU NEPRESTANO SILOM U ŠPANIJU

Že je, marta 1937. Da se vidi kako se kod nas još kupe na silu takozvani dobrovoljci za generala Franca u Španiji, navest ćemo i ovaj slučaj:

Mladić iz našeg sela Sluga Ivan zvan Klenjakov, star 23 godine, bio je već dva puta proglašen na stavnji kao ne sposoban. Karabinjerima nije bilo to po volji, pa su ga tužili, da je vrlo opasan i da ga treba maknuti. Po toj nji hovoj tužbi bio je pozvan u karabinjersku kasarnu, gdje mu je brigadier podnio neki formulär na potpis. Kada je Sluga video da je to prijava za dobro-

volje »u nepoznatom mjestu«, odmah se dosjetio, da je to prijava za Španiju, pa nije htio potpisati, ali brigadier ga je prisilio da potpiše, pa je tako taj naš mladić bio smješteni na obdolženci, da je bila slučajeva je u posljednje vrijeme bilo više u našim krajevima. Opoža se da prisiljavaju u »dobrovoljce« one naše ljude, koji su tobože politički sumnjivi ili one, koji su kažnjeni radi švercovanja. Te stavljaju pred izbor: ili u Španiju ili u zatvor, a kada ljudi izaberu zatvor, tada ih svejedno na silu tjeraju u Španiju.

Kakor pri davkih je treba tudi tu plaćati davki, ki je prvotno predpisani, ako ravno napravite rekurz, ker isti nimajo odložljive moći. Ko preteče rok plaćila, vam pride zamudni dodatek v 6% povišku na breme, potem premičinski rubež in pozneje dražba nepremičnin. Prvi obrok dospe v plaćilo 10.—18. marca, drugi obrok aprila, junija, avgusta—oktobra, decembra.

PREDUJMI.

Da bo omogočeno tudi onim, ki nimajo sredstev za takojšno plaćilo, plaćati določene obroke, predvideva zakon, da bodo nekateri denarni zavodi dajali predujme v 90% višini celotnega predpisane posojila, tako da praktično rečeno I. obrok bo moral posestnik vseeno iz svojih sredstev plaćati. Ta predujem se dovoljuje za dobo dveh let, potem se ga mora vrniti v obroki dotednjemu zavodu. Zavod se bo gotovo tudi zavaroval v vknjižbo na odnosne nepremičnine. Ako kdo bode hotel prodati nepremičnine, bo moral vrniti prejeti predujem tekom 10 dni. Prošnjo za predujem se napravi na dotedjni denarni zavod. Priloži se potrdilo davkarje o posojilu.

EDNOKRATNO ODPLAĆILO POSOJILA

Kdor bo hotel mesto obročnega plaćila opraviti z enkratnim, plaća samo 90% celokupnega zneska. I to velja tudi za odkup $\frac{3}{4}\%$ izvanrednega davka.

Posojilo predstavlja v današnji krizi veliko obremenitev kmečkih gospodarstev, posebno ker se vrednost zemljišč določa na podlagi katastrskih podatkov avstrijskega režima v Julijskoj Krajini, ki je mnogo višji od onih v notranjosti Italije. Vsled tega padajo pod posojilo že mala posestva sestavljeni od male bajtice in dveh do treh hektarjev zemlje. Ako posestvo danes ne prinaša lastniku niti toliko, da bi mogel izhajati, kamoli, da plača še 500 lir posojila. Meje tega posojila bi mogle biti postavljene višje. Res je da so tudi veleposestva v Italiji neproduktivna, ampak prenešeno tako posojilo, ako ne drugače z odprodajo dela zemljišč. Tudi stavbe prenesejo lažje tam kjer dobiva lastnik stalni dohodek od najemnine. V Italiji malega skoro ali srednjega kmeta. Većina je pod »grofom« kakor se reče. Vsled tega bo najbolj občutil naš človek, kateri je že itak zagazil v dolge in morda kakega drugega trgovskega ali garancijskega dolga in sicer najkasnejše 5. aprila t. l.

Pod ta zakon pridejo vse nepremičnine katerih vrednost se na gornji način ugotovi na najmanj 10.000 lir, tudi ako ležijo v raznih občinah države.

IZVANREDNI 3½% DAVEK NA NEPREMIČNINE.

Razven tega, da ne bi plaćilo obresti tega posojila padlo na breme države, je bil istočasno uveden izvanredni davki na nepremičnine. Ta izvanredni nepremičinski davki bo trajal 25 let (kot posojilo) in znaša 3.50 od tisoč od vrednosti nepremičnin, ustanovljene kakor zgoraj navedeno. Vse druge formalnosti se ravnajo bodisi glede ugotovitve vrednosti kot zaostalo po predpisih, ki veljajo za posojilo. Kakor za posojilo tako tudi za davki so kompetentne davčne oblasti, ki ugotovijo višino posojila in davke. Iztirjevanje posojilnih obrokov, ki so odmerjeni na 6, opravljajo davčne iztirjevalnice na isti način kot za davke. Ko dobi posestnik ugotovitev posojila ima pravico rekurza na okrajno davčno komisijo, ako misli da so mu preveč odmerili in sicer tekom 20 dni od dostavitve iste. Dostavitev se izroči kateri si bodi osebi na posestvu. Vsled tega morate paziti da dobite pravčasno obvestilo v roke, da se lahko pritožite.

D'Annunzio se vrlo laskavo izražava o vrednosti ove knjige i naglašava da mu je ona dala inspiraciju, da opiera junački pot hvat Starace in njegovih drugova, pa pozdravljuje Starace veli:

»Moj dragi ratni druže! Ja sam več star i boljšan te jedva čekam kraj života. Meni je oduzeta možnost da umrem pri osvajanju Dubrovnika(?). A pošto mi je odvratna smrt na krevetu trudit ću se, da dam oduška srca u svom poslednjem pjesničkom djelu.«

Ova čudovata aluzija na neko buduće osvajanje Dubrovnika ne može nikoga iznenaditi jer je D'Annunzio otkako se poslije okupacije Rijeke povukao u Gardonu mnogo puta u raznim poslanicama, govorima i pisima istaknuo kao daljnji cilj talijansko osvajanje Splita, pa zato sada testamentarno osvajanje proširuje na Dubrovnik. Poznato je i to, da je D'Annunzio u svojoj posljednjoj poslanci, koju je upravo Mussolini nazvao vodju fašističke Italije svojim bratom i izvršiteljem velikog zadatka nove Italije.

Ali — na Jadranu je ipak situacija malo drukčija nego za vrijeme D'Annunzieve ekspedicije na Rijeku, što sigurno zna i Mussolinijev organ »Popolo d'Italia« u kojem je izšla ta poslаницa šašavog Rapanete.

MUSSOLINIJEVA TERMINOLOGIJA

Mussolini je nazvao brak s jednim djetetom — patološkim slučajem.

No ukoliko ružičasto ekonomski prilike u Italiji potraju i dalje, smatraj će se brak sa više djece — miloškim slučajem.

JURINA I FRANINA

Franina vapije s jednega brda: Dunke Jurino, sad imamo amicitiju!

Jurina tuli s drugega hrida: Ku? Ča? Kade? Ja je ne vidim...

(Mornar)

Nova izjava pretdsjednika vlade dra Milana Stojadinovića o odnosima Jugoslavije i Italije

POVODOM DISKUSIJE O VANJSKOJ POLITICI JUGOSLAVIJE U NARODNOJ SKUPŠTINI

NARODNI POSLANIK G. KARL DOBERŠEK ODRŽAO JE VELIK GOVOR

O STANJU NAŠEG NARODA POD ITALIJOM

U Zagrebu, 11 marta

Dne 4 marta održao je u povodu diskusije o budžetu veliki eksposor o vanjskoj politici pretdsjednik vlade i ministar

»S kraljevinom Italijom naši odnosi proširuju se sve više u pravcu vrlo dobroj susjedskih odnosa. Kao što je poznato ranije između naše velike susjedke na zapadu i nas postojali su izvjesni nesporazumi i razmimoilaženja. Ali danas sudeći po izvjesnim činjenicama, vrijeme tih nesuglasica pripada prošlosti. Izgleda da se horizont na Jadranu razbistruje i pojavljuju se, reklo bi se, značajni nagovještaji da će nastupiti epoha srdačnijih odnosa između kraljevine Italije i kraljevine Jugoslavije.«

Tim povodom govorilo je više narodnih poslanika o vanjskoj politici Jugoslavije, a nekoji su se bez rezerva ili kritički osvrnuli i specijalno na odnose sa Italijom.

Od najvećeg je interesa za nas veliki govor, koji je tom prilikom održao narodni poslanik g. Karl Doberšek. Poslanik g. Doberšek osvrnuo se najprije na stanje Slovenaca u Koruškoj pod Austrijom, a zatim je prešao na detaljno analiziranje prilika, u kojima živu Hrvati i Slovenci u Julijskoj Krajini pod Italijom. Smatramo, da je taj njegov govor dogodaj za nas, pa ga zato iscrpno i donosimo. S velikim poznavanjem našeg problema poslanik Doberšek je na vrlo efektan način predočio skupštini jedno jugoslovensko vitalno pitanje i skupština ga je s interesom slušala. Vjerujemo, da njegov govor neće ostati bez uspeha u smislu i s ciljem s kojim je izgovoren.

On je rekao:

Prelazim sada na jednu drugu našu manjinu, koja je kud i kamo još gore tretrana od Koruške, govorim o našoj manjini pod Italijom.

Kako Italija nije nikada smatrala taj problem kao jedan problem vanjske politike, nego kao strogo interni problem, šta više čak najavila po svojem premijeru, da u Italiji ne postoji jedan problem manjina, to ipak postupanje sa našom manjinom mora da se reflekira na spoljne odnose, što znači na odnose između Italije i Jugoslavije. Ja ne pretjeravam kad ovde naglašujem, da je baš postupanje sa našom manjinom u Italiji bilo jedna od najvećih prenike što se između naše i talijanske države nisu mogli uspostaviti srdačni odnosi koji su potrebni da se ove dvije zemlje, koje se zaista upotpunjavaju međusobno, sporazume u mnogim pitanjima vanjske politike. Naročito je to važno sada u ovim momentima kada se toliko govori i piše, naročito u nekim organima talijanske štampe, o zbljenju između Italije i Jugoslavije i o nekim pregovorima za sklapanje nekog pakta prijateljstva na ekonomskom i čak i na političkom polju. Mussolini je u svojem govoru u Miljanu dne 1. novembra 1936 godine rekao slijedeće o Jugoslaviji: »Četvrti država koja se graniči sa Italijom je Jugoslavija. U posljednje vrijeme atmosfera između ove dvije države jako se poboljšala. Vi se izvjesno sjećate da sam prije dvije godine na ovom istom trgu učinio napomenu da postoji mogućnost za uspostavljanje prijateljskih odnosa sa Jugoslavijom. To i sada ponavljam i izjavljujem da postoji dovoljno uslova i moralno-političkog i privrednog značaja, da se postave na novu bazu istinskog prijateljstva odnosi između ove dvije države.« To su doslovne Jugoslavije.

Malo prije dana 28. X. 1936 godine, a i poslije, je tršćanski »Ziccolo« objavio niz članaka u kojima se propagira ideja saradnje, pa čak i potreba saradnje Italije i Jugoslavije na ekonomsko-političkom polju. Neću ovdje da iznosim sadržinu tih članaka, jer su skoro doslovno i u cijelosti biti prevedeni i objavljeni od beogradskog »Politike« i od drugih novina u našoj zemlji. Medutim naši osjećaji ne mogu da idu uporedo sa razumom, kad vidimo žalosno stanje u kome se nalazi ta naša manjina. Mi ne možemo da se dezinteresiramo za sudbinu naše manjine u Italiji, koja je iste krv, istog jezika i istih narodnih tradicija kao i ovdašnji naš narod. Mi ne možemo da se dezinteresiramo kao što se ni g. Mussolini nije nikada dezinteresirao za Talijane koji žive van granica Italije, pa makar bili strani državljanji. Napominjem u tom pogledu samo ogorčenu akciju, koju je povela fašistička Italija i g. Mussolini po dlanu malteških Talijana, koji nisu tali-

vanjskih poslova g. dr. Milan Stojadinović. O odnosima Jugoslavije i Italije dr. Stojadinović rekao je u svom eksposoru:

»S kraljevinom Italijom naši odnosi proširuju se sve više u pravcu vrlo dobroj susjedskih odnosa. Kao što je poznato ranije između naše velike susjedke na zapadu i nas postojali su izvjesni nesporazumi i razmimoilaženja. Ali danas sudeći po izvjesnim činjenicama, vrijeme tih nesuglasica pripada prošlosti. Izgleda da se horizont na Jadranu razbistruje i pojavljuju se, reklo bi se, značajni nagovještaji da će nastupiti epoha srdačnijih odnosa između kraljevine Italije i kraljevine Jugoslavije.«

Ianski državljan. Dok signor Mussolini s jedne strane protestira protiv postupka engleskih vlasti, opravdano ili ne, to ovamo ne spada, on s druge uopće ne priznaje nego gazi taj svoj princip u pogledu naše jugoslovenske, t. j. srpsko-hrvatske i slovenske manjine pod Italijom.

Prigodom ratifikacije Rapalske pogodbe g. Mussolini je naročito podvukao, da Italija neće nikada da zaboravi svoje suplemenjake koji se nalaze van granica Italije. Taj isti princip mora da vrijedi i za nas.

U Julijskoj krajini živi 230.000 Srbo-Hrvata i 347.500 Slovenaca, po crkvenim statistikama čak i preko 600.000 Jugoslovena. Oni imaju svoj posebni narodni individualitet, svoje tradicije, svoj jezik, svoje narodne pjesme, te se u cijelosti razlikuju od Talijana. Taj njihov narodni individualitet treba poštovati, I Italija je po svome Kralju u godini 1919. mjeseca decembra izričito preuzela na sebe dužnost, da po tome principu postupa. Medutim ništa se nije dogodilo što bi ostvarilo tu nakon. Nasuprot, od 1919. godine postepeno i uzastopce ruši se sistematski sve što poteško na slovenstvu u onim krajevima. Najboljnje nas je dirnuto, da prisilna akcija odnarodjivanja nije malaksala niti u posljednje doba, kad su do nas stizavali sirske glasovi o prilatelskim odnosima sa Jugoslavijom. Dapače primjetili smo čak i zaoštravanje te akcije. Mi napram toj akciji ne možemo ostati ravnodušni, a naročito moram podvući, da

ta asimilacija našeg elementa sprovadljana često i nehumanim i groznim metodama, baca svoje jasne refleksje i na naše internacionalne odnose.

TRAGIČNA SMRT LOJZA BRATUŽA

Na Božićno veče 1936. godine svirao je na orguljama u župnoj crkvi u Podgori kod Garice poznati slovenački dirigent i komponista Lojze Bratuž iz Gorice. Pod njegovim vodstvom pjevalo je domaći zbor slovenačkih mladića božićne crkvene pjesme na slovenačkom jeziku kako se to kroz stoljeća uvijek pjevalo u Podgori. Poslije ponoćne mise kada se je narod razilazio iz crkve, rulja fašista predvodjena od lokalnog sekretara fašista Stefanelija napala je Lojza Bratuža i pjevače i odvela ih u neku tamnu sobu fašista, gdje su ih sa mučenjem prisilili da su moralni popiti velike količine mašinskog ulja. Lojzu Bratužu su dodali još benzina pomiješanog sa sublimatima. Poslije par nedjeljnjog bolovanja mladići su ozdravili, dok je Lojza Bratuž podlegao otrovanju 16. februara ove godine. Jugoslovensku manjinu obuzelo je zbog mučkog ubistva kompozitora Lojza Bratuža ogromno uzbudjenje. I u Slovenačkoj gdje je bio Bratuž poznata ličnost, vlasta veliko ogorčenje protiv fašističkih terorističkih sistema protiv našeg naroda u Italiji. Slovenačko pučanstvo u Italiji direktno optužuje zbog saučesništva u trovanju Lojza Bratuža talijanske vlasti u Gorici, koje su kroz mjesec prije ubistva najstrožije danju i noću sa naročitim agentima pratili i nadziravale svaku kretanje Lojza Bratuža, a na sam dan nasiljstva povukle su sve svoje straže, da su nasilnici mogli nesmetano izvesti svoje gnujivo djelo. Sve ubice slobodno se šetaju i dobili su još pohvalu od svojih partijskih pretpostavljenih za usmjerio izvršenu operaciju protiv Slovenaca.

Sve što poteško da slavenstvo našeg elementa pod Italijom treba da budu istrijebljeno.

Napominjem u prvom redu pretvaranje imena naših suplemenjaka u talijanska imena.

NASILNA PROMJENA PREZIMENA

Samo u mjesecu januaru ove godine je »Gazzetta Ufficiale« služeni list talijanske vlade objavila za samo tršćansku prefekturu ništa manje nego 614 dekreta kojima se 1791 osobi pretvaraju imena u talijanska imena. Sva ta pretvorena imena su čisto slavenska imena.

Pretvorili su imena čak i ljudima koji već od godine 1929 žive van granica Italije. Dekreti, kao da su se hteli još i ručati, antidatirani su i nose datume od prve polovice godine 1934! Kod toga ja ne govorim o drugim prefekturama: u Puli, na Rijeci, u Gorici. Postoje dva zakona, kojima se slovenska imena mogu pretvoriti u talijanska, i to krsna i porodična imena. Doneta je i zabrana da se djeci ne smiju davati »smješna«, nemoralna imena ili takova koja potiču na javnu uzbunu. Trebalо je imati prilično cinizma da pod udar toga zakona padnu naša lijepa imena: Milan, Dragutin, Ljubica, Slavko i slična imena, i da budu promijenjena u talijanska imena: Emilio, Carlo, Amalia, Mario. Posljedica toga je bila, da su u mnogim registrima promijenjena imena i da su imena ljudi počeli pisati onako kako ih nije nikao nikada krstio. A dieci, koja su se imala krstiti, nisu mogla dobiti hrvatska ili slovenska imena. Ali ne samo dieci, već i starijima »ureda radi« može se promijeniti ime. Iza sličnih imena dolaze i porodična imena. Najprije je za Južni Tirol bilo zakonom od 10. I. 1936. godine odredjeno, da svako ime talijanskog ili latinskog postanja, koje je prevedeno na drugi jezik ili je tudjinskim načinom pisanja iskvareno, ima se povratiti u stari oblik. Osim toga, ako stranka molí, mogu se i imena starog postanka promijeniti u talijanska, dekretom pokrajinskog prefecta, te 7. aprila 1936. godine zakon se protegao i na područje u kome živi naš

narod. Uspjeh je bio slab, ali komisije, koje su se bavile mijenjanjem imena, imale su dovoljno elastičnosti da u svakom netalijanskom imenu vide pokvaren prvotni talijanski odnosno latinski oblik, što zakon dopušta kao mogućnost, da se u tom slučaju takvo ime vrati u stari oblik. Drugim riječima, komisije su mijenjale prezimena onako od reda. U knjizi »Die Nationalitäten in den Staaten Europas«, koja je izšla u Beču godine 1931, izvodi se: da je u Istri oko 100.000 lica bilo prisiljeno da promijene svoja prezimena. Od onda se taj broj samo povećao.

Kako je u jednoj posebnoj knjizi napisao pretdsjednik tršćanske komisije za promjenu prezimena, porodična su se prezimena povraćala u prvotni oblik na znanstveni način. No i tako »znanstveno« radeći, neko je ipak morao pogriješiti, jer Antić u Trstu provali su Antoni, a Puli Anti. Grbac je u Trstu postao Gerbas, a u Puli Gerba. Požar u Trstu Nacari, u Puli Naci. A nešto sasvim čudnovato desilo se s trojicom braće Sirk. Onaj u Trstu dobio je ime Sirze, u Gorici Sirtoni, a u Puli Serchi. U Trstu je kod »znanstvenog« posla glavni ekspert Urbanac-Urbani, inače prevodilac slavenskih jezika. Izvan Julijskih Krajina teško da će se moći ikada nešto slično zabilježiti. Svakako se nije desilo, a neće se valjda nikada ni desiti, da se hiljadama i hiljadama ljudi jednostavno oplačkaju njihova imena. To nije samo oduzimanje čovjeku ličnih svojstava, to je bez primjerno ponižavanje. U Italiji se pod fajzom ide još i dalje. Sa nadgrobnim spomenika brišu se tragovi hrvatskih i slovenačkih imena. Samo ovaj primjer: U septembru prošle godine razbijen je u Vodicama u Čićariji nadgrobni spomenik župnika Dolžana, radi hrvatskog natpisa.

UGUŠIVANJE HRVATSKE I SLOVENESE KULTURE

U početku talijanske vladavine naši su Jugosloveni imali čitav niz periodičnih publikacija. To su bili: slovenački dnevni list »Edinost« u Trstu, hrvatski nedjeljni listovi: »Istarska rječ« u Trstu i »Pučki prijatelji« u Trstu, Slovenci: »Goriška straža« u Gorici, »Mali list« u Trstu. Mjesničnici: »Naš čolnič«, Gorica: »Naš glas« (Hrvatsko-slovenski), Trst: »Zenski svet«, »Hrvatski ženski mjeseci«, Veze, diečki list »Mali Istrani«. Slovenski mjeseci: »Gospodarski vestnik«, »Jaselce« (za dieču), katolička revija »Zbornik svećenika sv. Pavla«, »Stanicev vestnik« i »Pravni vestnik«.

U doba kada su obustavljeni pomenuti listovi nastavljala se intenzivna borba protiv hrvatskih i slovenačkih knjiga. Zanimljivo je spomenuti, da su na primjer još godine 1929. tri slovenska nakladna preduzeća: »Goriška Matica«, »Društvo sv. Mohora« u Gorici i »Književna družina «Luč« u Trstu i hrvatsko društvo »Sv. Mohora« za Istru, kao četvrtu, izdalo više od 40 knjiga i preko 200.000 primjeraka.

Ne valja pri tom zaboraviti da to nisu bila osobito pogodna vremena: bilo je vrijeme pojačanog terora, kad su knjige bile progone, a preplatnici i povjerencici knjiga često pozivani na odgovornost i iz-

vrgavanje šikanama vlasti i lokalnom teroru. Pa ako je uprkos toga ipak bilo moguće izdati toliki broj knjiga, to je znak snage i vitalnosti našeg naroda.

U vezi sa pogoršanjem općih prilika postalo je i izdavanje knjiga teži posao, a njihovo se širenje nastojalo na sve načine da ograniči, ako ne i potpuno onemogući. Tako je mjeseca aprila 1934. godine bila uvedena preventivna cenzura po kojoj je izdavač dužan kad je već knjigu štampanu i povezana da knjigu podnese na odobrenje vlastima. Bez pismene dozvole ne smije se knjige iznijeti iz štampare i rasturati. Na takvu se dozvulu čeka obično dosta dugo a po nekad i po godinu dana. To pokazuje slučaj s nekim knjigama koje su izšle lanjske godine kao na primer sa već pomenutom Bevkovom »pripovjetkom «I morti ritornano», koja je štampana još 1935. godine, te je tada trebalo i da izide, ali ju je preventivna cenzura dozvolila tek prije kratkog vremena.

No za mnoge knjige pa i ako najnevjernijeg karaktera, dozvola je sasvim izostala t. j. neke knjige već štampane, uopće nisu smjele izići, tako da su izdavači trpjeli i veliku materijalnu štetu. Tako su na primjer od mjeseca juna 1934. g. do istog mjeseca 1935. g. bile zaplijenjene ove knjige: Emil Kožel »Harmonija« (knjiga iz glazbenе teorije izdala Katolička tiskara u Gorici), te četiri knjige od njih čak i dva molitvenika, koje su već sve imale odobrenje goričkog nadbiskupskog ordinarijata. Evo kakve su te knjige bile: Dr. Andrej Pavlin »Sejavec«, Fran Milčinski »Zlatna kruška«, zatim molitvenici »Očenaš« i »Anđelček«.

Gornji popis obuhvata u glavnom samo slovenačke publikacije. Od hrvatskih jedina edicija koja je poslednjih godina izlazila, bila je »Danica«, kalendar društva Sv. Mihalj za Istru. No kako taj kalendar za 1935 nije mogao izići, jer mu je nedostalo odobrenje preventivne cenzure, očito je da je iz istog razloga izostao i ove godine.

Iz ovog letimčića nabačenog prikaza izlazi Jasno, kako se kulturna aktivnost Hrvata i Slovenaca koja je prvi godina poslije rata bila na visokom stupnju i kvantitetom i kvalitetom, što dalje razvijala se pod sva težim i težim okolnostima, tako da danas pokazuje skromnu sliku mučnih napada.

Govoriti prema tome da Hrvati i Sloveni u Istri, Trstu i Gorici danas čitaju sve što najviše vole, kako to tvrdi g. Alessi u tršćanskom »Piccolu«, znači svesno prikazivati stvari u lažnoj svjetlosti.

GOSPODARSKO UPORAŠTAVANJE I OTIMANJE ZEMLJE

Kada su Talijani došli u te krajeve, a naročito iz dolaska fašizma na vlast 1921. godine, kad se počelo sistematskom asimilacijom, udarili su najjače baš na gospodarske organizacije. Narod se medijutim tu najviše upirao, ali kad je došla sila tada je sve pošlo nizbrdice. Godine 1928. postavili su »Zadružnoj zvezdi« u Gorici fašističkog komesara, a 1929. su raspustili »Zadružnu zvezdu« u Trstu u kojoj su bile učlanjene i sve Istarske zadruge. Ove godine su silom fuzionirali našu poslednju Kređitnu zadrugu u Malom Lošinju s propalom talijanskim zadrugom i naše činovnike bacili na ulicu. Tako je naš narod pod Italijom bez i jednog svog gospodarskog društva i zadruge, i opet je prepušten na milost gradskim izrabljivačima.

I kada Talijani ne bi hotimčno uporaštavali naš narod

pošli su starac i starica štapom u ruci u prosjake. Druga obitelj je Pahor iz sela Susevići. I njima su sve odmijeli, čak i krevete. Oni su također ostavili svoje selo i sada rade na posjedu veleposjednika talijana fašista iz Pazina Camussa, kao napoličari (mezzadri). Posjede je kupilo to društvo iz Trsta.

U slovenskom dijelu je isto tako, Samo u godini 1935, kupilo je »Ente di rinascita agraria« u Brdima oko 100 seljačkih posjeda. U posljednje vrijeme je to društvo otkupilo više imanja u Vipavi, Podragi i na Nanosu. Pa i rodna kuća bivšeg krčkog biskupa Mahnića u Kobjeglavi na Krasu danas je u talijanskim rukama.

Najeklatantnije pokazuju tu plansku i sistematsku eksproprijaciju našega seljaka ova dva slučaja. Godine 1924 kupovao je na dražbi u okolicu Pule neki Brusich našu seljačku zemlju. On je u jednom slučaju dobio komad zemlje po 20 centesima za četvorni metar. Te iste godine u mjesecu julu prodato je jedno slovensko seljačko imanje u Podgorju kod Hrpelja za poreski dug od 2130 lira, a to imanje obuhvata 12,51 hektar t. j. jedan četvorni metar po 2 i tri četvrtine centesima.

Na sva ta imanja su se doselili Talijani iz Italije sa familijama. Njima je »Ente di rinascita agraria« dao oruđe i razne druge pripomoći kao što uvijek daju u takvim slučajevima Talijanima, koji se nasele na zemlji našeg seljaka koje je to isto društvo istjerala sa zemlje na kojoj se nalaze već prije 10 stoljeća.

KULTURNE ORGANIZACIJE I ŠKOLE

Skoro u svakom selu bilo je prosvjetno društvo, knjižnica, čitaonica, tamburaški zbor, a u većim mjestima i Sokol. U gradovima su bili narodni domovi, gdje se naš narod sastajao. To su obično bile najveće zgrade (u Puli, Trstu itd.).

Slovenske kulturne organizacije bile su organizirane u tri saveza: »Prosvjeta« u Trstu, »Sveza prosvetnih društava« u Trstu i »Prosvetna sveza u Gorici«. Svaki taj savez imao je preko 100 društava. Osim toga postojao je savez sportskih društava u Trstu i Savez omladinskih društava. U sve te saveze bila su poslije rata učlanjena i hrvatska društva iz Istre. Broj tih društava je iznašao iz rata preko 500. Od svega toga danas nema niti jednog društva. Sva su silom raspuštena a mnogi funkcioničari tih nekadašnjih društava su danas po zatvorima i konfinacijskim logorima.

Austrija nije rado davalala škole narodu. A i Talijani su u tome mnogo ometali i zato naš narod stvara 1893 Društvo sv. Cirila i Metoda. Skupljao je paru po paru i do 1914 godine podigao je svojim trudom 42 škole sa blizu stotinu učitelja. Sa držnim i državnim bilo je na području u kojem žive Slovenci i Hrvati pod Italijom 1914 godine 546 osnovnih škola i 9 srednjih škola sa 2500 dječaka. Veliku zaslugu za podizanje hrvatskih škola u Istri imali su Hrvati iz uže Hrvatske, koji su davali obilne priloge i dolazili kao učitelji u držbine škole.

Srednje su škole Talijani 1918 godine odmah zatvorili, a osnovne malo po malo. Naš narod je očajnički branio svoje školstvo, koje je tako velikim trudom stekao. Još 1923 imali su Hrvati i Slovenci u Italiji 840 razreda osnovne škole sa 800 učitelja i 52,000 učenika. Ali te godine su zbraniene naše škole i uvedeni samo dodatni satovi našeg jezika po poznatoj reformi sadašnjeg ministra prosvjeti Giovanni Gentilea. To je trajalo do 1925 godine, a tada su ukinuti i ti satovi i tako uništene sve naše škole, pa danas Hrvati i Slovenci u Italiji, koji broje preko 600.000 duša nemaju ni jednu školu na svom jeziku. U našoj Dalmaciji ima 4900 Talijana, ali imaju 7 talijanskih osnovnih škola, 4 zabavista i jednu stručnu školu, a sve te škole pohađaju 460 djece.

SISTEMATSKA ITALIJANIZACIJA NAŠE DJECE

Talijanizaciju djece ispod 6 godina vrši društvo »Italia Redenta«. To društvo »Opera nazionale pro Italia Redenta« poznato je u Julijskoj Krajini tek od 1927 god. Stvorenog za Trentin, ono je te godine prešlo u naše krajeve i preuzeo baštinu društava »Lega nazionale« i »Pro patria«. Prema tome ima »Italia Redenta« neke vrste monopola za odnarođivanje naše najmladje djece u Julijskoj Krajini. Ako još uzmemu u obzir, da je na čelu društva vojvotkinja d'Aosta, i da društvo izdržava vlada, onda još jače iskače taj monopoljski karakter.

Do konca 1936 godine »Italia redenta« je uspijela da osnuje 175 zabavista pa našim selima. U taj broj nisu uračunata zabavista po gradovima, jer u gradovima postoje općinska zabavista. Ta zabavista po selima pohadja više manje prisilno 8485 naše djece.

To društvo mami djece naših siromašnih seljaka darovima u jelu i odjelu. Tako je »Italia Redenta« podijelila 1934 godine 2,750,000 porcija jela. Samo to je stajalo 900.000 lira. Osim toga daju djece odjela, lijekove, šalju ih u fašističke kolonije itd. Te godine je »Italia Redenta« imala 6 milijuna lira koje su pokrivene dotacijama državnih vlasti pokrajina i općina i darovima privatnika. Ti darovi su iznalažili te godine 280.000 lira, u gotovu dale su banke, radnici, osiguravajući društva itd., i 34.000 lira u naturi. Ostalo je dala država, pokrajina i općina, a nekih pola milijuna pokriveno je iz imovine »Italia Redenta«. Imovina je iznosila te godine 6,700.000 lira. U cijeloj Italiji postoji 83 odbora koji imaju svrhu da sakupljaju darove i vrše propagandu.

Djece osnovnih škola su prisiljena da budu članovi balilskih organizacija. Uniformisana su, vježbaju vojničke vježbe i to

vojničkim puškama. Ove vježbe i parade vrše se uz fašističke pjesme. U te pjesme se u našim krajevima umijeće tekst koji napada naš jezik i naš narod. Djeci je zabranjeno da medjusobno hrvatski i slovenački govore i svaka hrvatska i slovenačka riječ se strogo kažnjava. Manja djeca u zabavštima »Italia Redente« moraju da budu također članovi fašističke organizacije. Treba imati na umu da su to djece sve od 5–6 godina. Organizacija za tu djecu zove se »I figli della lupa« (sinovi vučice). T. j. sinovi rimske vučice, koja je dojila Romu i Roma osnivače Rima. U tim organizacijama se postupa isto kao i u balilskim.

Za omladinu koja nije u školi, osnivaju se omladinske organizacije »Dopolavoro« (Poslije rada).

JUGOSLOVENI U ITALIJI ISKLJUČENI OD SARADJIVANJA U POKRAJINSKOJ I OPĆINSKOJ UPRAVI

Konstatiram samo taj fakat da se ne upuštam u podrobnije razlaganje.

Jezik je jedan, od glavnih obilježja naroda i govor maternjim jezikom pretstavlja jedno od najosnovnijih prava svakoga čovjeka. Kraćenje pojedincu da govoriti jezikom, kojim na naispontaniji način izražava svoje misli i osjećaje pada među najveća poniranja ličnosti. Nije nikakav radoks, ako se kaže da je upravo zbog toga maternji jezik Hrvata i Slovenaca pod Italijom bio na udaru odmah čim su Talijani došli u ove krajeve. Pretapanje Hrvata i Slovenaca u Talijane činilo se novim došljacima nalednostavnije, ako se Hrvatima i Slovincima nasilno oduzme ono vanjsko najkarakterističnije nacionalno obilježje, koje ih dijeli od Talijana — njihov jezik.

U novembru godine 1918 je doduše vojnički komandant za okupirano zemljiste Istru, Trstu i Goričku izjavio u proglašu, da će Italija kao država slobode poštivati svu nacionalnu prava Hrvata i Slovenaca, da će im dati škole u njihovom jeziku više nego što su ih pod Austrijom imali, poštivati da će njihovu vjersku slobodu, ali sve je to bilo rečeno samo zato, da se maskira nastup vuka u janječoj koži.

Odstranjivanje hrvatskog i slovenskog jezika iz javnog života treba uzeti kao prvi demanti riječi talijanskog generala i svih onih izjava nakon Rapalskog ugovora koja su dana u Rimskom parlamentu počevši od talijanskog Kralja pa do njegovih

odgovornih ministara Giolittia, Nittia i drugih. Dapač prije nego su pale te izjave službenih talijanskih predstavnika o nacionalnoj slobodi Hrvata i Slovenaca i o njihovim državljanskim pravima, hrvatski jezik je pretprivo udarac u južnoj i zapadnoj Istri u blizini talijanskih gradova. Hrvatske škole jednostavno su pretvorili u talijanske, a pristup hrvatskog jezika na sudu u uređima u upotrebu u javnom životu postalo je odmah na početku iluzornim pravom. I to se dešavalo malo iza dolaska Talijana u one krajeve koncem godine 1918, dakle prije Rapalskog ugovora, kad su ti krajevi bili samo okupirani a ne i prisajedinjeni Italiji.

Hrvatski i slovenski jezik bio je potiskivan iz uprave i sudova odmah na početku. Samo su se Gorički Slovenci u prvo vrijeme mogli služiti u pokrajinskim autonomnim poslovima svojim jezikom. No i pravo slovenskoga jezika postalo je skoro iluzorno. Oduzimanjem pokrajinske autonomije i raspštanjem vijeća slovenskih općina, paralelno bio je potiskivan i najazd istisnut u slovenski jezik. Na taj je način hrvatski i slovenski jezik bio faktično potisnut iz javnog života.

Dekret od 1923 kojim se talijanski jezik proglašuje za isključivo službeni u upravnim poslovima, zatim dekret od 1925 godine, koji je to isto odredio za sud, bio je samo sankcioniranje stanja koje je stvoreno našiljem pred fašističkim terorom.

HRVATSKI I SLOVENSKI JEZIK IZBACUJE SE IZ CRKVA

Jezik Hrvata i Slovenaca ostao je doduše ograničen samo na obitelj i ponešto na crkvu, ali ako se jezik može dekretima i samovoljom otjerati iz javnog života, to fašisti dobro znaju, da se istim načinom ne može iščupati domaća riječ, koja se usije majčinom mlijekom. Tu se onda pokušava drukčijim sretstvima. Za djecu talijanska škola, a za odrasle teror, ali i na djecu teror u školi. Nerijetko se dešava, da djeca bivaju zlostavljanja i izruživana, a u školi progovore koju domaću riječ, a jedan učitelj po imenu Sotosti koji je godine 1931 ubijen pljuvao je u Vrhopoliu kod Vipave djeci u lice, ako su govorila slovenski.

U sjemeništu u Kopru bili su dјaci pod upravom famoznog Sirotti-a, koji je iza skinuća nadbiskupa Sedeja upravljao goričkom nadbiskupijom, kažnjavan, ako su govorili hrvatski ili slovenski. U oktobru 1934 godine gorički nadbiskup Margotti — naslijednik Sedejev — izdao je pravilnik po kojem je u goričkom sjemeništu službeni i općeni jezik samo talijanski i osim toga da je talijanski jezik službeni jezik i u saobraćaju svećenika sa biskupskim ordinarijatom.

U svim pak prilikama političke vlasti mješaju se u crkvena pitanja. U martu 1935 godine političke vlasti u Puli izdale su nalog da iz crkva po Istri imaju nestati svi hrvatski natpisi. U martu pak 1936 godine tršćanski prefekt Tiengo zabranio je porabu slovenskog jezika u tršćanskim crkvama. Fašisti su provajljivali u crkve i tražili od svećenika da propovijedaju talijanski. Takav slučaj desio se na primjer u decembru mjesecu godine 1936 u crkvi Sv. Ignacija u Gorici. Takvih i sličnih činova za koje je crkva sigurno najmanje podesno mjesto, bilo je mnogo. U mjesecu marta 1936 godine fašisti i karabinieri, ova nosilica političke vlasti u Italiji, zlostavljavali su u Barkovljima kod Trsta domaću pučanstvo, koje je svog novog župnika dra Glavu htjelo pozdraviti u svom jeziku. Tog istog mjeseca dogadjale su se šikanacije radi slovenskog jezika u crkvi u Košani i Sv. Petru na Krasu. U crkvi fašisti ne dozvolili da se bude kod kuće i da ne izadje iz kuće prije izlaska sunca. Nekoč članovi pravoslavne općine, Aleksandar i Laza Braić, te Nikola Vučević bili su osuđeni na pet godina konfinacije i bili su deportirani na otok radi toga, što su htjeli da spomeničku kape u namjeri da time nanesu uvrijedu pravoslavnim vjernicima. Mjeseca januara 1934 paroh Kordić bio je pozvan od Šef police, i naredjeno mu je bilo da u roku od 24 sata napusti Zadar. Na intervenciju jugoslovenskog konzulata taj rok bio je produžen za sedam dana, u svrhu da bi sveštenik Kordić imao priliku, da uredi svoje službene i privatne poslove.

Nikako bolje ne prolaze drugi pravoslavni svećenici. Paroh u Peroju je pod amonijicom i mora na veće kad zalazi sunce da bude kod kuće i da ne izadje iz kuće prije izlaska sunca. Nekoč članovi pravoslavne općine, Aleksandar i Laza Braić, te Nikola Vučević bili su osuđeni na pet godina konfinacije i bili su deportirani na otok radi toga, što su htjeli da spomeničku kape u namjeri da time nanesu uvrijedu pravoslavnim vjernicima.

Mjesta za konfinaciju su otoci Ponza, Lipari, Ventotene i mnoga druga, također na kopnu. Ali i otoci za obične zločince služe kao mjesta za konfinaciju političkih deportiranika.

To dokazuje jedan žalostan slučaj iz posljednjeg vremena 24. oktobra laniške godine. Uhapsili su u dolini kod Trsta tamošnjeg župnika Ivana Bidovca, brata hrvatičkog mučenika Ferde Bidovca. Nakon što je stanovito vrijeme bio u zatvoru, župnik je interniran na otoci Tremenit u Jadranskom moru, iznad poluotoka Gargano. Medju običnim zločincima Bidovec je činio se jedini i prvi zatočenik na tom otoku.

Neka bude ovdje dovoljno napomenuti da ima još konfiniranih Slavena zbog političkih razloga.

O osuđenicima mogao bih još dugo da govorim. Postoji u Rimu poznati Tribunale Speciale koji je prvi put sudio Slovincima godine 1928 okrivljenim zbog umorstva jednog fašista. Tridesetica njih osuđeno je na kazne od 2 i pol godine do 30 godina. Redali su se nizom onda u sve bržem tempu politički propisi koji su svi svršavali sa drakonskim kaznama. Procesi Gortan, Bidovec i drugova, proces protiv tobožnijih ubica nekog fašističkog stražara, za koje se zna, da su apsolutno nedužni. Italija u cijeloj svojoj povijesti ireditističkog pokreta u Austriji je imala samo jednog osuđenika na smrt. Naši Jugosloveni pod Italijom u toku od 18 godina od 1918 godineamo imaju već pet streljanih! Kazne od 30 godina na robije su sasvim uobičajene. Još danas čame po talijanskim tamnicama preko 40 lica osuđenih radi politike, to znači, radi toga što su Slaveni, a kazne njihova idu od 20 do 30 godina. Skoro uvijek njihova kri-

bijesna mučenja, protiv ranjavanja i udaranja župnika i kapelana, koji su bili istjerani i prisiljeni da bježe.

A Bartolomasi nije nikakav naročiti prijatelj Hrvata i Slovenaca. Dapač on je talijanski patriota, jer inače ne bi bio mogao postati glavar svih balilskih fašističkih kapelana u Italiji.

Bartolomasi je na to uputio papa pismo: »Sa velikom simo žalošcu doznali od različiti strana, da neki hrvatski mučenici i progone većinu onih istarskih svećenika, koji se brinu za vjeru hrvatskih i slovenskih vjernika.

Poznato nam je da su ti svećenici radi okrutnog proganjanja zlobnika žrtve krvavih surovosti i svakovrsnog ponižavanja, premda ih ne mogu teretiti radi drugog zločina, nego radi toga što su im bili povjereni od zakonite crkvene vlasti, da se za njih briju te vjernike štite i ljube.«

To je bilo godine 1921. A međutim su se prilike pogorsale. Potsjećamo samo na slučaj nadbiskupa Sedeja, koji je morao napustiti svoju biskupiju i čiji je jedini grijeh bio u tome, što je po narodnosti Slovenec i što je vjernike svoje biskupije uzimao u zaštitu. Još jedan primjer nove prakse.

Prije dvije godine je sadašnji riječki biskup Santin došao u Rim tučeći se na hrvatske i slovenske svećenike svoje biskupije i tražeći ujedno da Vatikan potpuno zaboravi hrvatski i slovenski jezik u crkvi. Kad se biskup vratio iz Rima, izvijestio je svećenike, da je od pape primio ovu poslanicu

»Kaži tim svećenicima da si se razgovara s Papom i da je on bio žalostan. Mi smo neizrecivo tužni i uslijed takovog stajanja stvari. I svećenici Riječke diocese mogu da ponove svoju duhovnu braću u Tršćanskoj i Goričkoj diocesi, da su vjerska pitanja i naredjena problem kojega se mora gledati sa nadnaravnog stanovišta, a ne nacionalnog. Mi moramo prostidirati duše gdjegod se one nalazile. One su bile sve jednako otkupljene krvju Isusovom. Stav slovenskog svećenstva ne može se odobriti i treba ga osuditi. Mi ne bi htjeli biti na njihovom mjestu. Lokalni osjećaji koje su oni medusobno uspostavili neće poslužiti dobrovrat stvari i treba tim preslati.«

To je želja Svetog Oca Pape. Duh kojim se ovi svećenici nadahnjuju nije ispravan duh, to nije svećenički duh. Neka ti svećenici slijede primjer Krista, koji nije nikada za vrijeme rimske vladavine rekao ni jednu riječ protiv stranog vladara.«

Biskup Santin je dosljedan sam sebe. Ove godine poslao je svećenicima poslanicu u talijanskom

MALE VESTI

— Giordano Viezzoli, un eroe della rivoluzione italiana zove se knjiga koju je izdala »Giustizia e Libertà« u Parizu da počasti uspomenu na hrabrog avijatičara iz Trsta koji je poginuo od talijanskih mitraljeza na madridskom frontu.

— Emilio Lussu, poznati antifašista emigrant iz Sardinije, koji je bio utekao iz konfiskacije, objavio je u izdanju »G. L.« knjigu pod naslovom »Teoria dell' insurrezione«.

— Ignazio Silone, autor »Fontamare« bio je lanjske godine objavio na njemačkom izdanju »Wein und Brot«, koja ovih dana izlazi i u francuskim prijevodu.

— Kulig o Carducciu u evropskim literaturama (Carducci nella letteratura europea) morala je M. dell' Isola objaviti u Parizu, ier je talijanska cenzura zabranila objavljanje tog kulturno-historijskog djela u Italiji.

— Angelica, najbolje djelo Lea Ferrera, sina Guglielma Ferrera, postigla je velik uspjeh u Parizu i Londonu, a sada izlazi u talijanskom jeziku u Luganu u Švicarskoj.

— U britanskom parlamentu povedena je debata o krvoprolivu koje je nastalo u Addis Abebi nakon atentata na potkralja Grazianija. Ova debata završena je sa izjavom predstavnika vlade da Vel. Britanija neće učiniti nikakve diplomatske korake jer to nije uobičajeno u ovakvim slučajevima.

— Prema pisanju pariškog lista »La République«, Francuska više neće moći računati sa sigurnošću svog prometa sa francuskim posredima u sjevernoj Africi, ako general Franco pobedi u Španjolskoj.

— Farinaci, nekadani tajnik fašističke stranke, »junak« iz Abesinije i direktor lista »Regime fascista« oputovao je u tajnoj misiji u Španiju. Farinaci je u Abesiniji ranio sam sebe kada je bacao bombe u jezeru da ubija ribu, pa je proglašen junakom i odlikovan.

— Sva ona lica koja prema rješenju vrhovnog fašističkog savjeta moraju da se podvrgnu vojničkoj dužnosti ne mogu napustiti Italiju jer im se ne izdaju putne isprave.

— Talijanske žene iz Genove poslale su legalnoj španjolskoj vladi u Valenciji jednu turbicu punu zlatnih vjenčanih prstenova, koje su sakupile u Genovi od talijanskih žena, koje ne misle onako kako to Duge hoće.

— Talijanski službeni list objavljuje danas broj poginulih u Istočnoj Africi. U izvještaju se kaže, da su od 1 do 28 februara ukupno zaglavila u Istočnoj Africi 74 vojnika. Od 3. oktobra 1935. do 28 februara 1937. bilo je ukupno mrtvih 1534. Ukupni broj gubitaka od 1. januara 1935. do 28 februara 1937. iznosi 3571. U isto vrijeme palo je oko 1000 radnika. Ističe se, da je to malo broj, ako se uzme u obzir da u Istočnoj Africi ima oko 130.000 radnika.

(Nastavak sa 4. strane)

Vice nije drugo nego reakcija na nehumanu postupanje talijanskih vlasti.

Mislim da pod ovim prilikama nije mogće misliti na to, da se s Italijom može sklopiti trajan sporazum. Prije svega treba da Italija promijeni svoj postupak sa našim Slovincima u Italiji. To je jedna kondicija sive qua non. Baš u interesu jednog trajnog i lojalnog sporazuma tražimo da naše Ministarstvo inostranih poslova vodi o tome računa. Treba čisto i bistro reći, da mi ne možemo ostati apatični napraviti takvom postupanjem. I kako su druge države ili u mirovnim pogodbama ili u naročitim konvencijama preuzele na sebe dužnost da osiguraju svojim manjinama nacionalnu egzistenciju, tražimo, da se i to pitanje riješi jednom formalnom konvencijom. Prilika je sada ovde. Italija nam pruža ruku. Mi smo spremni da tu ruku prihvatišmo ali prije svega da odstranimo sve uzroke budućih neuglasica i sukoba.

Kad govorim već o tome, treba da istaknem još jednu stranu tog problema: Italija danas još nije ispunila nekoje od svojih obaveza, preuzetih u Neptunskim konvencijama. Pored pitanja slavenske manjine u Italiji i to je jedan preuslov, koji treba da bude regulisan, ali još prije, nego pristupimo uređenju i sklapanju novih konvencija i prijateljskih nagodbi.

Gospodo narodni poslanici, najvjerniji dokazi naše etničke cjeline su naše narodne manjine preko državnih granica, a to su naša braća Srbi, Hrvati i Slovinci. Naše narodne manjine neka nam budu jedan most preko koga možemo i unutar države doći do sporazuma.

Gospodo narodni poslanici na smrtonosudjeni vas pozdravljaju! (Zivo odobravanje.)

CIANO DOLAZI U BEOGRAD

Agencija Radio javlja iz Pariza 8. o. m.: Prema jednoj potvrđenoj informaciji iz Rima, talijanski ministar spoljnih poslova grof Ciano dolazi krajem marta u Beograd. Talijanska štampa naročito ističe ovaj prvi dolazak talijanskog diplomata u Jugoslaviju i izražava nadu, da će njegova politička misija u Beogradu urođiti dobrim plodom.

Isto tako, jutrošnja talijanska štampa registruje i put Ministra pretsjednika g. Mussolinija u Budimpeštu. Ovaj svoj put Mussolini će preduzeti po svoji prilici po povratku iz Libije.

Aleksandreta i narodne manjine

»Evropskom miru će samo korisiti, ako se nacionalnim manjinama u budućim državama ne uzima njihovo pravo na nacionalni ponos.«

(Iz govora, što ga je kancelar Adolf Hitler držao u njemačkom Parlamentu 30. januara o. g.).

Ovaj pasus velikog govora njemačkog Führera istaknula je talijanska štampa, a njihove radiostanice su već tri dana iza togaj javile svijetu, da su tom kancelarom izjavom naročito zadovoljni — Poljaci. Znak, da se o pitanju narodnih manjina vodi računa, i da se to pitanje ne samo ne skida s dnevnog reda, već da ga evo na najsvećniji način postavlja na tapet vodja njemačkog naroda Hitler i — kako se vidi — uz odobravanje i talijanskih odlučujućih faktora.

To je vrlo utješljivo.

To je tim utješljivije, što se je načelo o pravima manjina počelo ponekud da primjenjuje i u praksi. Kao tipičan primjer za to mogao bi barem donekle da posluži i slučaj Aleksandrete.

Novine su još do nedavna mnogo pisale o sporu između Francuske i Turke, i to zbog sandžaka Aleksandrete. Sandžak je turška riječ, a znači guvernera ili upravnika jedne pokrajine, a takodjer i samu pokrajinu. I Aleksandreti (ili Iskenderun) jedan je takav

sandžak. Versaljskim ugovorom sandžak Aleksandreta pripojen je Siriji. Ta je zemlja postavljena pod okrilje Društva Naroda, koje ju je prepustilo Francuzima, da oni njome upravljaju. Međutim u aleksandretskom sandžaku živi od prilike 220.000 ljudi, od kojih 80 posto govoru turskim jezikom. Ostali su većinom Arapi. Junački pretpredsjednik turske republike nije mogao dobiti okom da gleda gdje aleksandretski Turci ne uživaju u Siriji nikakvih nacionalnih prava, pa je otuda došlo između Turske i Francuske (odnosno Društva naroda) do sukoba koji se svršio time, da je Turcima sandžaka bilo zajamčeno pravo uporabe jezika turškog tako, da će se od sada moći mirno i slobodno da razvijaju u svim granama svoga nacionalnog života.

Primjer Aleksandrete ne bi smio da ostane osamljen. Nešto slično trebalo bi udesiti i za druge manjinske zone pa i za Istru i Goricu, gdje živi više stotina hiljada Slavena, koji bi takodjer željeli da se mogu razvijati nacionalno onako, kao što će to biti dano i Turcima u Aleksandreti — prema onoj Hitlerovoj: »da se i nacionalnim manjinama u budućim državama ne uzima njihovo pravo na nacionalni ponos«, što bi moglo samo da koristi općem evropskom miru.

— »Mornar.«

Lujo Dorčić.

TREĆI BROJ ČASOPISA
»MORNAR«KOJEG IZDAJE I UREĐUJE VIKTOR
CAR EMIN

Primili smo treći broj revije »Mornar« koju već devet godina izdaje i uređuje naš Viktor Car Emin na Sušaku. I ovaj broj ima biran i vrlo zanimljiv sadržaj, što se može vidjeti i iz naslova pojedinih sastavaka. Sadržaj je slijedeći: — Sv. T. Milosavljević: Naš mornar. — Junačka smrt kliškog kapetana, kneza Petra Kružića. — Sedam pitanja. — Dundo Simo: Gajetunski razgovori. — C.: Od firme »Mate Švrljuga i drugi« do »Jadranske Plovidbe«. — Morski Jež. Orebić ili Orebić? — Lujo Dorčić: Aleksandreta i narodne manjine. — V. C. E.: Veliki Dubrovčanin Rudjer Bošković. — Lujo Dorčić: Mornar i promjena vremena. — Vinodolski: Kako su stari Rječani rješavali izvjesne arheološke probleme? — Dr. J. L.: Kome je dobro u Rusiji? — Nešto o Kolumbu i njemu. — Kap. Ivan Perović: Podaci o jednoj međunarodnoj čisto pomorskoj zastavi. — Odgovori na sedam pitanja. — Prijevijest o mlađiću, koji je htio da bude kapetan.

Pojedini broj stoji 2.50 din., godišnja preplata je 30 din., a za mornare 24 dinara. List izlazi jedanput mjesечно, a naručuje se na adresu: Šetalište Prestonoslajednika Petra 180 — Sušak.

U POGRANIČNIM KRAJEVIMA JE
STROGO ZABRANJENO KOPANJE
JAMA I PODIZANJE GOMILA OD
KAMENJA

Jelovice, marta 1937. Naš seljak Čendak Josipi zvan Bilčov je iskopao u svom polju jamu da iz nje izvadi zemlju, a u nju je stavio kamenje, koje mu je ostalo od krčenja te zemlje. Međutim ga je milicija tužila vojnim vlastima u Trst, pa je Čendak bio pozvan već tri puta na saslušanje. Od toga je imao i troškova i dugube, a možda će biti kažnjen, i to sve radi toga, što nije znao da se u našim krajevima ne smiju kopati nikakove lame ni podizati nikakove gomile bez dozvole vojnih vlasti.

—

KAŽNEN GLOBOM ZATO, STO JE ZA-
PALIO KOROV NA SVOJOJ NJIVI

Trstenik, marta 1937. Poropat Ivan je zapalio korov na svojoj njivi, kao što to rade seljaci svuda na svijetu, ali su dim opazili karabinjeri i dotrčali na njivu, te ga prisiliši da pogasi vatru. Uz to su ga poveli na stanicu u Lanisce i tamo ga je brigadier kaznio sa 100 lira globe, jer da se nikakova vatra ne smije paliti na polju bez dozvole vlasti.

Ne znamo da li i to spada u vojne propise, ali znamo samo to, da od tih naredaba i zakona ne znamo više kuda ni kamo.

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Novi odbor „Istre“ u Slavonskom Brodu

Sl. Brod, 1 marta 1937. — Prosvojeno i potorno društvo »Istra« u Slav. Brodu, održalo je svoju redovitu glavnu skupštinu u nedjelju dne 14 februara o. g. u ovdašnjoj Sokolani. Kako se u određenjem vrijeme okupio dovoljan broj članova, društveni pretdsjednik otvorio je skupštinu prigodnim govorom. Tom prilikom istakao je značaj naše organizacije za našu narodnu stvar u ovim krajevima. Komemorirao je Gortana, Bazovicu i Marsej, na koncu pozdravio našu uzdanicu Nj. Vr. Kraja Petru II, kojemu prisutni ključu živio.

Počeo je predložio ovjerače skupštinskog zapisnika, koje je skupština primila, prelazi se na izvještaje društvenih funkcionera.

a) Izvještaj tajnika. — Tajnik u svom izvještaju napominje, da je ovo 10. ili jubilaru skupština od kada društvo radi prekidno. Izlaže historijat društva i naglašuje da veliki dio zasluge na obnovi društva ide bivšem potpredsjedniku g. Cvećiću, koji se sada nalazi u Zagrebu. Spominje prigovore koje pojedinci upućuju članovima uprave, a koji nisu upućeni u društveno poslovanje. Glavna skupština je, kaže, mjerodavna da čuje prigovore i da ih ocijeni da li su umjesni. Zato preporučuje da svaki član koji ima nešto da iznesu da to učini pred glavnim skupštinom.

Zatim prelazi na obrazlaganje društvenog rada u toku godine kako slijedi:

1. Administracija.

Administracija je u prošoj godini bila doista opširna. Dopsisa je društvo primilo 132, a otpisalo 146. Obrazaca za karte zanimanja ispunilo je 114, molbi 38, uvjerenje 30, poziva za glavnu skupštinu i drugo 200, svega 558 dopisa. Skupova je održano: 1. glavna skupština, 12 redovnih odborskih sjednica, 4 izvanredne i 1 jedan članski sastanak. Na ovim se skupovima raspravljalo o potrebama društva i članova i donašalo se odgovarajuće zaključke.

2. Propagandno-prosvjetni rad.

Društvo je spremao svoj javni nastup sa svojim pjevačima i tamburasiima i u tu svrhu spremao odgovarajući program. Iz političkih razloga nije nastup bio dozvoljen. Stoga je u zimsko doba priredilo jedno drugarsko veče, na kojem je uzeo učešće i nešto domaće publike. To je veće ostavilo dubok utisak na prisutne osobito kad se čula domaća istarska narodna pjesma.

3. Socijalni rad.

Na tom polju je društvo u toku godine pokazalo naročito vidnog uspjeha. Tokom godine obratilo se društvu za pomoć propuštujući kroz Slav. Brod 86 osoba, kojima je društvo u granicama materijalne mogućnosti i pomoglo. Zimski pomoći podijeljeli su što u novematu u hrani 35 osobama. Svega je dano pomoći 121 licu.

Skupština „Istre“ u Osijeku

Osjek, 1 marta 1937. — Emigrantsko društvo »Istra« u Osijeku održalo je u nedjelju 28 II o. g. svoju u redovnu glavnu godišnju skupštinu, kojoj je prisustvovao i predsjednik Saveza dr. Ivan Marija Čok. Za to je ona i važna u životu društva i emigrantu u Osijeku i okolicu. U nedjelju prije podne sačekali su na stanici odbornik društva sa predsjednikom na čelu predsjednika Saveza dra I. M. Čoka i pošli odmah s njime u društvene prostorije, gdje se je u 11 sati održala uža konferencija, kojoj su prisustvovali odbornici te povjerenici iz Knezeva. Za Bellinu nije došao povjerenik. Predsjednik društva prof. Lj. Čil pozdravio je g. dr. Čok i iznio stanje organizacije i emigranta uopće u Osijeku, te Slavoniji i Baranji. Predsjednik Saveza obavijestio je zatim prisutne o stanju našeg na rodu pod Italijom, o radu Saveza i cijelokupne emigracije, o problemu naše manjine u sadanjim političkim prilikama u Evropi i našoj zemlji posebno. Zatim se je u diskusiji iznijelo više pitanja koja interesiraju emigrante, a na koja je predsjednik Saveza detaljnja obavještenja.

U otsutnosti bolesne tajnice gdjice Marije

MATE BALOTA:

ISTRA, KOJA JOŠ POSTOJI

Došao sam u Zagreb sa torbom pod pazuhom. U torbi su bila dva rukopisa, mješ, debela roženica i kutija sa piškovima. Rukopisi sam se riješio već prvog dana, u petak. Bio sam toga dana sa najboljim glavama što ih Hrvatska ima i sa najumnijim ljudima, što ih je Istra poslala ovamo. Pa ipak, pravu Istru nisam našao ni kod Kaštelanca, ni u uređništvu »Istre«. Čak ni Miro Žmak i Tone Rojnić skupa sa mnom nisu u stanju da u ambijentu Masarykove ulice ili dalmatinskih gostionica Petrinjske ulice izazovu prava istarska raspoloženja. Pravi lutke grad od nas, natjera nas da mislimo i da se ponašamo onako kako on hoće, a ne kako mi osjećamo. Najbolje glave sam mogao da nađem u Zagrebu, ali najbolje ljudi ipak u Vrabču.

U subotu na dvije ure za podne nismo više bili u gradu. Našli smo se u Kustošiji, druga oštarija na lijevoj strani sa Bepom i Matom Catelom. Prvo je tu bio moj uspjeh i debela roženica, a malo kasnije, po dogovoru, došao je zrman Usip iz Mrčane sa tankom. Nismo imali namjere da idemo dalje. Ali nismo u gostionici bili sami. Igrali su neki ljudi u karte za male pare, neke dame sa periferije biljar. I tako smo se uputili u Vrabču Gornje i došli svi do Biškupića. Tone Biškupić je Peruškač, ima tu trgovinu i oštariju i ženu Maricu, rođenu Vrabčanku. Ne znam koliko takovih Marica ima u Hrvatskom Zagorju, ali je sigurno da one čine da život bude svjetao. Biškupić je sve do zadnjega Božića, kad smo opet bili tu, svirao samo u harmoniku i dvojnice. Zrman Usip Mrčanac i ja smo učinili, da se je počeo živo zanimati za roženice. Braća Catela bili su mu učitelji. U dva mjeseca ne samo da je postao svirač, nego i fabrikant roženica i pisaka. Probudila se u njemu stara labinska muzikalna krv, njegov divan sluh je ponovno upijao melodije djetinjstva. I tako su se u subotu u večer kod Biškupića našle na stolu četiri roženice i mješ. Zaorila je naša pjesma, zazvo-

na. »Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplata: za cijeli godinu 50. — din., za pola godine 25. — din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se rečučaju po cjeniku. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampi d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ulica 131.

— Istra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovn